

Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні

У статті розглядаються питання, що стосуються загальної характеристики іншомовної аудитивної компетентності, цілей її формування в учнів початкової, основної і старшої школи. Виокремлено складники компетентності в аудіюванні: вміння, навички, знання і комунікативні здібності. Визначено етапи формування аудитивної компетентності та вправи для її формування. Охарактеризовано засоби формування іншомовної компетентності в аудіюванні та контролю рівня її сформованості.

Ключові слова: іншомовна компетентність в аудіюванні, навички, вміння, знання, комунікативна здібність, етапи, вправи, засоби, контроль.

Бигич О. Б. Методика формирования иноязычной компетентности в аудировании

В статье рассматриваются вопросы, касающиеся общей характеристики иноязычной аудитивной компетентности, целей ее формирования у учеников начальной, основной и старшей школы. Названы составные компетентности в аудировании: умения, навыки, знания и коммуникативные способности. Определены этапы формирования иноязычной аудитивной компетентности и упражнения для ее формирования. Охарактеризованы средства формирования иноязычной компетентности в аудировании и контроля уровня ее сформированности.

Ключевые слова: иноязычная компетентность в аудировании, навыки, умения, знания, коммуникативные способности, этапы, упражнения, средства, контроль.

Bigich O. B. Foreign Listening Comprehension Competence Formation

The article deals with the problem of the foreign languages listening comprehension formation. The general characteristics of competence in foreign language listening comprehension are given. The aims of its formation at school are defined. The components of listening comprehension competence are named: skills, habits, knowledge and communicative ability. Stages of listening comprehension competence formation and relevant exercises are given. A short characteristic of means and the issue of the assessment of foreign languages listening comprehension competence is specified.

Key words: foreign languages listening comprehension competence, skills, habits, knowledge, communicative ability, stages, exercises, means, assessment.

Питання навчання іншомовного аудіювання школярів та студентів продовжує привертати увагу науковців (О.Ю. Бочкарьова, С.В. Гапонова, А.М. Ветохов, Н.В. Єлухіна, Н.Є. Жеренко, В.Г. Златніков, С.Л. Захарова, Л.Ю. Куліш, О.Б. Метьолкіна, Є.В. Мусницька, К.І. Онищенко, О.П. Петрашук, О.О. Пильцин, Н.К.Скляренко, І.І. Халєєва, В.В. Черниш, Л.В. Ягеніч,

A.G. Abrams, Th.G. Devine, S. Duker, M.G. Hockett, Sh. Rixon та ін.). Водночас **актуальність** проблеми формування іншомовної компетентності в аудіюванні (КА) зумовлюється потребою її дослідження в контексті компетентнісного підходу: необхідно визначити структуру іншомовної КА, уточнити цілі її формування в початковій, основній і старшій школі, окреслити етапи формування іншомовної КА та дотичні до них вправи, охарактеризувати засоби формування іншомовної КА та описати способи контролю рівня її сформованості.

Відтак, **метою** статті є охарактеризувати методику формування іншомовної КА з урахуванням сучасних умов і тенденцій.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ

Компетентність в аудіюванні (КА) є здатністю слухати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах прямого й опосередкованого спілкування. Складниками КА є **вміння, навички, знання**, а також **комунікативні здібності**.

Першим складником КА є **мовленнєві, навчальні, інтелектуальні, організаційні та компенсаційні вміння**.

До **мовленнєвих умінь** аудіювання відносяться

- вміння виділяти в аудіотексті основну інформацію і прогнозувати його зміст;
- вміння вибирати головні факти, не звертаючи уваги на другорядні;
- вміння вибірково розуміти необхідну інформацію прагматичних текстів в опорі на мовну здогадку, контекст;
- вміння ігнорувати невідомий мовний матеріал, несуттєвий для розуміння тощо.

На формування КА впливає рівень сформованості в учнів **інтелектуальних умінь**, як-то ймовірного прогнозування, критичного оцінювання почутої інформації, поєднання в процесі слухового сприймання мнемічної та логіко-сислової діяльності, класифікації й систематизації отриманої інформації тощо. Важливу роль при формуванні КА відіграють також **навчальні вміння**, зокрема використання електронних засобів навчання, та **організаційні вміння**, наприклад, самостійного учіння. **Компенсаційні вміння** аудіювання, як-то використання мовної й контекстуальної здогадки та паралінгвістичних засобів для розуміння почутого, ігнорування невідомого мовного матеріалу, несуттєвого для розуміння, входять до складу мовленнєвих умінь аудіювання.

Ефективність розвитку аудитивних умінь зумовлюється рівнем сформованості у школярів **мовленнєвих навичок**:

- **фонетичних навичок** сприймання й розпізнавання окремих звуків та їх сполучень у мовленнєвому потоці, а також різних інтонацій;
- **лексичних навичок** розпізнавання звукових образів лексичних одиниць та їх безпосереднього розуміння;
- **граматичних навичок** розпізнавання на слух граматичних форм і прогнозування синтаксичних структур.

Ще одним складником КА є **декларативні та процедурні знання**. Прикладами декларативних знань слугують **мовні знання** (фонем, інтоном, лексичних одиниць, граматичних структур тощо) та **країнознавчі знання** (культури країни виучуваної ІМ, зокрема фоніві знання). До процедурних знань, як приклад, можна віднести соціокультурні знання, зокрема мовленнєвої і немовленнєвої поведінки носіїв ІМ у процесі аудіювання.

Комунікативні здібності аудіювання включають адекватну реакцію слухача на пропозиції інших; вміння вислухати, не переривати співрозмовника, брати почуте до уваги; цінувати мовленнєвого партнера незалежно від ступеня своєї прихильності до нього, визнавати його чесноти; орієнтуватися в ситуації спілкування тощо.

У навчальному процесі з ІМ аудіювання виконує низку **функцій**. Передусім аудіювання виступає самостійним видом іншомовної мовленнєвої діяльності, наприклад, слухання оголошень, лекцій, доповідей, радіо- і телепередач, співрозмовника по телефону, виступів акторів тощо. Водночас аудіювання входить до складу діалогічного мовлення. У навчальному процесі з ІМ у СНЗ аудіювання є також засобом навчання, наприклад, при поясненні вчителем нового матеріалу, наданні настанови до виконання вправ тощо.

Визначальними рисами аудіювання як самостійного виду мовленнєвої діяльності є такі:

1. За характером мовленнєвого спілкування аудіювання, як і говоріння, відноситься до усних видів мовленнєвої діяльності (на відміну від її письмових видів – читання і письма).
2. За роллю в процесі спілкування аудіювання (поряд з читанням) є реактивним видом мовленнєвої діяльності (на відміну від її ініціювальних видів – говоріння і письма).
3. За спрямованістю на прийом і видачу інформації аудіювання (поряд з читанням) є рецептивним видом мовленнєвої діяльності (на відміну від її продуктивних видів – говоріння і письма).
4. Форма перебігу аудіювання – внутрішня, невиражена (на відміну від говоріння і письма, які актуалізуються в зовнішньому плані). Предметом аудіювання є чужа думка, яка закодована в аудіоповідомленні та яку потрібно розпізнати.
5. Продуктом аудіювання є умовивід, результатом – розуміння сприйнятого змісту та мовленнєва/немовленнєва поведінка слухача, який може вербально відреагувати на почуте, а можна запам'ятати почуту інформацію до того часу, коли вона йому знадобиться.

На відміну від аудіювання *слухання* є лише акустичним сприйманням звукоряду без розуміння його змісту.

Психофізіологічними механізмами аудіювання є **мовленнєвий** (інтонаційний і фонематичний) **слух**, **антиципація** (чи ймовірне прогнозування), **пам'ять** та **артикулювання** (чи внутрішнє промовляння). В реальній комунікації механізми аудіювання функціонують майже синхронно.

Мовленнєвий слух складають **інтонаційний** та **фонематичний** слух. *Інтонаційний слух* є здатністю сприймати інтонаційну структуру фрази і правильно співвідносити її з інтонаційним варіантом, *мовленнєвий слух* – здатністю розрізнати звуки мовлення та ідентифікувати їх з відповідними фонемами. Завдяки мовленнєвому слуху слухач упізнає в потоці мовлення знайомі образи. Мовленнєвий слух забезпечує сприймання усного мовлення, поділ його на смислові синтагми, словосполучення, слова. Таке виділення одиниць сприймання, їх розрізнення й упізнавання їхніх характерних ознак є можливим лише при достатньому рівні сформованості в учнів мовленнєвого слуху.

Механізм **антиципації** (чи **ймовірного прогнозування**) уможливорює за початком слова, словосполучення, речення, висловлювання, тексту передбачити його закінчення. Виокремлюють *структурне, лінгвістичне і смислове* прогнозування. Так, слова існують в пам'яті не ізольовано, а складають систему лексико-семантичних відношень. Саме ці відношення й визначають характер структурного прогнозування. Водночас кожне слово має певний спектр сполучуваності. Поява кожного нового слова значно обмежує можливість уживання інших слів. Так само і з граматичними структурами. Чим більшим є обсяг семантичного поля, тим міцнішими є лексичні й граматичні навички, чим краще слухач знає типові мовленнєві ситуації та володіє мовленнєвими моделями, тим легше він розпізнає їх на слух. Лінгвістичне прогнозування підкріплюється смисловим, і навпаки. Передбачаючи смисл висловлювання, слухач спирається на мовні й позамовні фактори: контекст, ситуації мовлення, особливості мовця, його мовленнєвий досвід тощо.

Розвиток прогнозування пов'язаний не лише з мовною підготовкою учнів, а й з їхнім життєвим досвідом, здатністю переносити навички й уміння, сформовані в рідній мові, на ІМ.

Як ідентифікація, так і антиципація здійснюються лише в опорі на механізм **довготривалої пам'яті**. Завдяки їй слухач зіставляє мовленнєві сигнали, що надходять, з тими стереотипами, які існують у його свідомості. Залежно від того, чи зберігаються в довготривалій пам'яті слухача певні зразки мовлення, він сприймає мовну інформацію як знайому чи незнайому. На відміну від інших мовленнєвих механізмів довготривала пам'ять не розвивається спеціальними вправами, а спирається на попередній мовленнєвий досвід слухача. Інший вид аудитивної пам'яті – **короткотривала пам'ять** утримує сприйняту на слух інформацію протягом 10-ти секунд. Протягом цього часу відбирається найсуттєвіше для слухача в момент мовлення. Ще один вид аудитивної

пам'яті — **оперативна пам'ять** утримує у свідомості слухача сприйняті слова й словосполучення протягом часу, необхідного йому для осмислення фрази чи завершеного фрагмента. Ця пам'ять здатна утримувати інформацію значно довше 10-ти секунд. Найефективніше оперативна пам'ять функціонує при наявності настанови на запам'ятовування: мовленнєве завдання забезпечує міцніше запам'ятовування інформації. Відповідно, чим краще розвинута оперативна пам'ять, тим більшим є обсяг одиниці сприймання. Якщо інформація сприймається великими блоками, то на її опрацювання витрачається менше часу, й перебіг аудіювання є успішнішим.

Аудіювання починається зі сприймання мовлення, під час якого завдяки механізму **артикулювання** (чи **внутрішнього промовляння**) слухач перетворює звукові (а якщо він спостерігає за мовцем, то й зорові) образи в артикуляційні. Від того, наскільки точною буде «внутрішня імітація», залежить і майбутнє розуміння. Однак правильне внутрішнє озвучування є можливим лише за умови добре сформованих вимовних навичок у зовнішньому мовленні. Тому вже в початковій школі навчання аудіювання має відбуватися паралельно з говорінням та читанням уголос, що сприяє встановленню міцних зв'язків між артикуляційними й слуховими відчуттями (адже мовець одночасно сприймає власне мовлення на слух).

Аудіювання є комплексною мовленнєвою розумовою діяльністю, яка ґрунтується на природних здібностях людини, вдосконалюється в процесі її розвитку та дає їй можливість розуміти інформацію в акустичному коді, зберігати її в пам'яті (чи на письмі), відбирати й оцінювати її згідно з інтересами чи поставленими завданнями. З точки зору психофізіології аудіювання є перцептивною мисленнєвою мнемічною діяльністю. Перцептивною, оскільки здійснюється сприймання аудіоповідомлення; мисленнєвою, тому що пов'язана з логічними операціями аналізу, синтезу, індукції, дедукції, порівняння, абстрагування, конкретизації тощо; мнемічною — оскільки відбуваються виділення й засвоєння інформативних ознак мовних і мовленнєвих одиниць, модифікація образу та впізнавання в результаті зіставлення з еталоном, який зберігається в пам'яті.

На успішність формування КА впливає низка об'єктивних і суб'єктивних факторів.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ

Успішність формування КА зумовлюється низкою факторів: 1) умовами сприймання аудіоповідомлення; 2) індивідуально-психологічними особливостями самого слухача (рівня сформованості його мовленнєвого слуху, пам'яті, наявності інтересу тощо); 3) мовними характеристиками аудіоповідомлення.

Залежність перебігу аудіювання від **умов сприймання** аудіоповідомлення визначається його темпом, кількістю пред'явлень та обсягом.

Темп аудіоповідомлення визначає як швидкість і точність розуміння, так і ефективність запам'ятовування. Загальний темп мовлення складається з двох величин — кількості слів (складів) за хвилину та кількості мовленнєвих пауз. Вимір цих величин показує, що різниця між мінімальним та максимальним темпом мовлення є досить великою — від 100 до 400 складів за хвилину. Вона залежить від багатьох факторів: темпу мовлення, який може бути нерівномірним в одного й того ж мовця в залежності від його настрою, індивідуальних звичок, емоційної забарвленості аудіоповідомлення; типу і виду тексту (монолог — діалог; опис — розповідь — повідомлення; прозовий — віршований); вагомості й новизни інформації (важливіша інформація подається повільніше, менш важлива — швидше); складності теми й мовної норми; специфіки лексико-граматичної системи конкретної ІМ (в англійській мові буква несе більшу кількість інформації, й англословні слова мають в середньому 4-5 букв, тоді як у німецькій мові — 6-7 букв).

У процесі мовленнєвого спілкування найуживанішим є середній темп мовлення. Для англійської мови це 140-145 слів/хв., для німецької — 110-120 слів/хв. Щоб темп мовлення не став перешкодою в процесі формування КА, особливо на початковому ступені навчання ІМ, швидкість пред'явлення аудіоповідомлення вчитель може вповільнити за рахунок збільшення тривалості пауз між його смисловими частинами.

Темп мовлення тісно пов'язаний з такими засобами його виразності як ритм, наголос та особливо паузи (дихання, синтаксичні й несинтаксичні паузи). Останні, зокрема паузи хезитації, є характерними для усного мовлення. Вони пов'язані з емоційним ставленням мовця до повідомлення, з пошуком синонімічних засобів вираження думок, з самовиправленням, з перебудовою синтаксичних структур, з пригадуванням тощо.

Для успішного формування КА вагомими є **кількість пред'явлень** аудіоповідомлення, його **обсяг** і, відповідно, **тривалість звучання**. Адже природне аудіювання передбачає одноразове пред'явлення мовлення, що пов'язано зі специфікою умов перебігу природного усномовленнєвого спілкування: в реальній комунікації аудіювання здійснюється синхронно з говорінням, і мовленнєве повідомлення не повторюється.

Вибір учителем оптимальної кількості пред'явлень аудіоповідомлення залежить від мовленнєвого досвіду учнів, місця виконання вправ, комунікативного завдання, способу перевірки почутого. Для запам'ятовування мовних засобів чи смислової сторони аудіоповідомлення доцільним є кількаразове його прослуховування. Для повторного пред'явлення пропонується модифікований варіант аудіоповідомлення (наприклад, з мовними замінами) та нове комунікативне завдання.

Дворазове пред'явлення одного й того ж аудіоповідомлення на уроці є доцільним при наявності певних труднощів (наприклад, складна мова, завищений обсяг інформації, відсутність досвіду сприймання мовлення в заданих умовах тощо), а також при настанові на пере-

каз тексту чи його обговорення (повторному слуханню в цьому випадку передують контроль розуміння та формулювання нового комунікативного завдання, яке стимулює увагу учнів на глибше розуміння змісту). На старшому ступені навчання дворазове прослуховування може пропонуватися як мовленнєва вправа для взаємопов'язаного формування КА і компетентності в говорінні.

Обсяг аудіоповідомлення залежить від багатьох факторів і не є постійною величиною. Можна говорити про його мінімальний чи максимальний обсяг, що визначається не кількістю слів чи речень, а **тривалістю звучання**. Такий вимір обсягу аудіоповідомлення є зручним для планування уроку та для правильного розподілу його часу для інших видів мовленнєвої діяльності. Обсяг аудіотексту є обов'язковим нормативним параметром для кожного ступеня навчання ІМ: для початкової школи – до 1 хвилини, для основної – 2-3 хвилини, для старшої – 3-5 хвилин.

Формування КА необхідно починати з текстів невеликої тривалості звучання з її поступовим збільшенням. Проте недоцільно прагнути до збільшення обсягу аудіоповідомлень. Аудіювання різних джерел інформації створює специфічні труднощі сприймання. При безпосередньому спілкуванні (пряме аудіювання) розуміння полегшується позамовними засобами: мімікою, жестами, рухами губ, контактом очей тощо. При використанні технічних засобів навчання (опосередковане аудіювання) ці фактори відсутні. Учні поступово звикають до мовлення вчителя і легко його розуміють. Використання технічних засобів навчання створює додаткові труднощі, які потребують часу для їх подолання, але водночас дозволяють навчити учнів сприймати не лише мовлення вчителя, а й інших осіб.

Успішність перебігу аудіювання залежить також від **індивідуально-психологічних особливостей** самого слухача: його кмітливості, вміння слухати й швидко реагувати на сигнали усної мовленнєвої комунікації (паузи, логічні наголоси, риторичні запитання, фрази зв'язку тощо), вміння переключатися з однієї розумової операції на іншу, швидко схоплювати тему повідомлення, співвідносити її з широким контекстом. Ці вміння розвиваються в процесі навчання багатьох шкільних предметів, у тому числі й ІМ.

Вагому роль у процесі формування КА відіграє і рівень розвитку в учнів уваги, мовленнєвого слуху, аудитивної пам'яті, механізму ймовірного прогнозування тощо. Успішність перебігу аудіювання залежить від наявності в учнів потреби пізнати щось нове, інтересу до теми повідомлення, усвідомлення потреби вивчати ІМ, тобто від спрямованості на пізнавальну діяльність і її мотивацію. Ця спрямованість може зумовити як позитивний, так і негативний результат аудіювання: залежно від індивідуально-психологічних особливостей слухача вона може зробити сприйняття точнішим і глибшим або, навпаки, помилковим, якщо слухач під впливом очікуваного приписує явищам, що сприймаються, віртуальні ознаки.

Успішність перебігу аудіювання зумовлюється також **мовними особливостями** аудіоповідомлення, як-то наявності фонетичних, лексичних і граматичних труднощів.

Фонетичні труднощі вважаються основними труднощами аудіювання, особливо на початковому ступені навчання ІМ. Це передусім неточна інтерпретація звучання слів, явища фонетичної редукції, асиміляція, злиття звуків. Недостатній рівень розвитку фонематичного слуху, відсутність адекватних вимовних навичок, недостатня сформованість акустико-артикуляційних образів відволікають увагу молодшого школяра на мовну форму повідомлення, в результаті чого він не розпізнає значення слів і синтагм як одиниць сприймання. На наступних ступенях навчання ІМ – в основній і старшій школі – формуються вміння розрізняти фонетичні варіанти слів за їхніми характерними ознаками, навіть при деякому відхиленні від норм.

Основними фонетичними труднощами аудіювання є труднощі, пов'язані з інтонацією, логічним наголосом і темпом мовлення. Емоційна інтонація не ускладнює аудіювання, тому що має аналогічні ознаки в усіх мовах. Складною для сприймання є логічна інтонація, яка членує фрази на закінчені смислові відрізки, слугує для виділення основної думки та визначає комунікативний тип фрази. Вагоме значення для адекватного розуміння має логічний наголос: він несе основне смислове навантаження, підкреслюючи й уточнюючи думку мовця.

Лексичні труднощі виникають не лише при кількісному збільшенні лексичних одиниць та їх різноманітності (що є характерним для старшого ступеня навчання ІМ), а й при вживанні лексичних одиниць у переносному значенні, наявності лексичних одиниць без інформаційного навантаження, вживанні аморфних, невмотивованих лексичних одиниць і фразеологічних зворотів. Багатозначні слова, пароніми, антоніми та синоніми також створюють труднощі розуміння. При сприйманні таких слів слухач повинен утримувати в пам'яті весь контекст чи ситуацію, інакше він чує слово, яке засвоєне раніше й краще, натомість щойно почутого. Слова, близькі за звучанням у рідній мові, але з іншим значенням, також спричиняють труднощі аудіювання, хоча міжмовна інтерференція на лексичному рівні є значно меншою, ніж внутрішньомовна. Лексичними є труднощі сприймання коротких і довгих слів та розходження семантичних структур у рідній та ІМ при полісемії.

Граматичні труднощі пов'язані як із синтаксисом, так і з морфологією. Сприймаючи фразу, учень має розчленувати її на окремі елементи, встановити зв'язок між ними та оцінити їхню роль у висловлюванні. Труднощі аналітико-синтетичної діяльності збільшуються пропорційно довжині мовленнєвого повідомлення і складності синтаксичних структур у ньому. Деякі граматичні труднощі зумовлені наявністю аналітичних форм, відсутніх у рідній мові, незвичним порядком слів, вставними зворотами в реченнях. Труднощі спричиняє граматична омонімія, особливо в службових словах, а також омонімія морфологічних і словотворчих суфіксів та флексій.

Особливо складним для сприймання на слух є **діалогічне мовлення** (у порівнянні з монологічним) через необхідність диференціювати мовленнєвих партнерів і додатково виконувати аналітико-синтетичні дії. Проте надавати перевагу аудіюванню однієї з форм говоріння недоцільно. Доцільно вчити учнів сприймати його обидві форми.

Ускладнює розуміння й недостатнє знання учнями предмета мовлення. Необхідно підбирати аудіотексти, які передбачають знання учнями предмета мовлення в цілому й одночасно включають нові знання. З цією метою доцільно градуїровано вводити мовні труднощі в навчальні аудіотексти та вчити учнів їх долати, спираючись на здогадку, знання та мовленнєвий досвід.

Для кожного ступеня навчання ІМ і, відповідно, кожного класу конкретизовано цілі формування КА.

ЦІЛІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ, ОСНОВНОЇ І СТАРШОЇ ШКОЛИ

Вміння розуміти зі слуху зміст автентичних текстів є одним з основних комунікативних умінь.

Згідно з чинною програмою, по закінченні **початкової школи** (1-4 класи) учні повинні вміти розуміти мовлення в дещо уповільненому темпі, ретельно артикульоване, з довгими паузами; розуміти основний зміст прослуханих текстів різного характеру, побудованих на засвоєному мовному матеріалі; розуміти запитання та інструкції. Рівень сформованості КА на кінець 4-го класу має відповідати цільовому рівню володіння іноземною мовою – рівню А1 згідно з Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти.

Досягнення цього рівня сформованості КА забезпечується сформованістю таких проміжних умінь: розрізняти загальноповживані слова, які проговорюються дуже повільно з високою якістю артикуляції та супроводжуються невербальними засобами; реагувати невербально на запитання, які вимагають простих відповідей; демонструвати розуміння ключових слів у висловлюванні, які проговорюються дуже повільно та з довгими паузами; розрізняти мовлення головних діючих осіб простих коротких оповідань, яке промовляється ретельно, повільно, за допомогою наочності й інших засобів; розуміти короткі прості вказівки, сформульовані повільно; розуміти основну ідею адаптованого аудіо-/відео-запису; вміти реагувати на запитання, які вимагають відповідей “так/ні” чи інших простих відповідей; розуміти мовлення вчителя в повільному темпі, з довгими паузами, яке супроводжується невербальними засобами; розуміти інструкції, сформульовані ретельно та повільно на вербальному й невербальному рівні; розуміти діалогічне мовлення в достатньо повільному темпі з довгими паузами та чіткою інтонацією; розуміти основні ідеї віршованого/писемного тексту, який звучить у повільному темпі та супроводжується невербальними засобами. Аудіотекст має містити засвоєний учнями матеріал.

По закінченні **основної школи** (5-9 класи) учні повинні вміти розуміти зміст нескладних висловлювань, що стосуються особистісної, публічної й освітньої сфер спілкування, а також нескладні тексти пізнавального та країнознавчого характеру; повний зміст висловлювання вчителя й учнів, що стосуються згаданих вище сфер спілкування; нескладні тексти, виділяти головну думку, використовуючи мовну і контекстуальну здогадку, паралінгвістичні засоби; прості пояснення, наприклад, щодо використання різних видів транспорту, пересування в незнайомому місті; основний зміст повідомлень, оголошень, репортажів; здобувати інформацію з радіо- та телепередач на побутову тематику. Рівень сформованості КА на кінець 9-го класу має відповідати цільовому рівню володіння іноземною мовою – рівню А2 згідно з Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти.

Для досягнення цього рівня сформованості КА учні основної школи повинні вміти розуміти чіткі вказівки, прохання тощо для задоволення конкретних потреб, якщо мовлення достатньо чітке й повільне; розуміти основний зміст короткого повідомлення та прослуханих текстів різного характеру, побудованих на засвоєному матеріалі; розуміти інформацію як під час безпосереднього спілкування зі співрозмовником, так і опосередковано (в звукозапису); розуміти основний зміст текстів відповідно до тематики ситуативного спілкування; вибирати необхідну інформацію з прослуханого; використовувати мовну і контекстуальну здогадку, спираючись на сюжетну лінію чи наочність.

Учні **старшої школи** (10-11 класи) продовжують оволодіння КА з метою досягнення рівня В1 (рівень стандарту та академічний рівень) чи рівня В2 (рівень профільної підготовки). По закінченні старшої школи випускники повинні вміти розуміти висловлювання в межах запропонованих тем, а також автентичні, зокрема професійно орієнтовані тексти; висловлювання вчителя і учнів; основний зміст пізнавальних радіо- і телепередач; зміст дискусії, що відбувається в класі або подається у звукозапису.

Досягнення цього рівня сформованості КА забезпечується сформованістю таких проміжних умінь: розуміти інформацію як під час безпосереднього спілкування зі співрозмовником, так і опосередковано (в звукозапису); розуміти основний зміст текстів відповідно до тематики ситуативного спілкування, виділяючи головну думку/ідею, диференціюючи основні факти і другорядну інформацію; вибирати необхідну інформацію з прослуханого; використовувати мовну і контекстуальну здогадку, спираючись на сюжетну лінію чи наочність.

Підпорядковуючись практичній меті формування КА як провідній, у процесі формування КА реалізуються також освітня, розвивальна й виховна цілі. **Освітня мета** передбачає набуття учнями різноманітних знань й отримання пізнавальної інформації з аудіоджерел, а також формування у школярів навчальних умінь і стратегій аудіювання, необхідних для успішності його перебігу. **Розвивальна мета** передбачає розвиток у школярів

когнітивних процесів, які беруть участь в аудіюванні – уваги, слухового сприймання, різних видів аудитивної пам'яті, мислення, уяви. **Виховна мета** передбачає виховання в учнів культури аудіювання, а також емоційно-ціннісного ставлення до почутого. Цілі реалізуються комплексно, що сприяє різнобічному особистісно-діяльнісному розвитку школяра.

Формування КА передбачає навчання учнів різних його видів.

ВИДИ АУДІЮВАННЯ

Залежно від жанру аудіотекстів і комунікативного завдання в СНЗ навчання різних видів аудіювання: 1) з розумінням основного змісту аудіотексту, 2) з метою пошуку необхідної інформації чи інформації, яка цікавить, 3) з повним розумінням змісту аудіотексту.

Аудіювання з **розумінням основного змісту** передбачає передусім розуміння учнем теми та найсуттєвіших деталей аудіотексту. Для цього учневі достатньо зрозуміти 75% його інформації за умови, що решта 25% не містить ключової інформації, суттєвої для розуміння всього змісту аудіотексту. Цей вид аудіювання передбачає сформованість в учня вмінь прогнозувати зміст аудіотексту за його заголовком, здогадуватись про значення незнайомих лексичних одиниць, ігнорувати окремі лексичні одиниці, які не перешкоджають розумінню основного змісту, визначати смислові частини тексту та зв'язки між ними тощо.

Аудіювання з метою **пошуку необхідної інформації чи інформації, яка цікавить**, передбачає розуміння учнем конкретної інформації, яка може бути задана вчителем або пов'язана з інтересами учня. Учень повинен швидко знайти потрібну інформацію і сконцентрувати на ній свою увагу, намагаючись зрозуміти інформацію повністю або її основний зміст (залежно від комунікативної настанови). Цей вид аудіювання передбачає сформованість в учня вмінь орієнтування в логіко-смисловій структурі аудіотексту, знаходження та вибору нової чи заданої інформації, об'єднання в логічне ціле здобутої інформації з кількох аудіоджерел згідно з конкретним завданням. Точність розуміння аудіотексту в цьому виді аудіювання визначається правильністю відповіді учня на запитання вчителя про те, чи цікавить учня така інформація, яка частина аудіотексту виявилась найбільш інформативною, чи є в аудіотексті нові для учня факти тощо.

Аудіювання з **повним (детальним) розумінням змісту** аудіотексту передбачає розуміння учнем максимально повної й точної його інформації. Цей вид аудіювання потребує сформованості в учня вмінь поєднувати аудіювання з нескладною мнемічною та логіко-смисловою діяльністю, оцінювати й зіставляти здобуту інформацію зі своїм досвідом.

До аудіотекстів як навчального матеріалу для формування КА висувуються певні вимоги.

ВИМОГИ ДО АУДІОТЕКСТІВ

Окрім **основних** вимог, які висувуються до всіх навчальних текстів, як-то виховна цінність, відповідність віковим особливостям учнів і їхньому мовленнєвому досвіду в іноземній та рідній мовах, наявність проблеми, яка викликає інтерес у школярів, до аудіотекстів висувуються низка **додаткових** вимог. Передусім це вимоги до композиції аудіотекстів: наявність експозиції, простота викладу й логічність побудови, обмежена кількість сюжетних ліній і персонажів, чітке формулювання головної думки на початку / в кінці тексту / в заголовку. Крім того аудіотекст повинен представляти різні форми мовлення – монолог, діалог, діалог – монолог (з мінімумом діалогу) та бути укладеними не від першої особи (що ускладнює аудіювання на початковому ступені навчання ІМ); мати надлишкові елементи інформації. До останніх належать елементи, непов'язані безпосередньо зі змістом (вставні слова, повтори, синонімічні вирази, контактувальні слова), позамовні елементи мовлення, елементи риторичної стратегії (паузи, повтори, переформулювання, опис окремих ситуацій з інших позицій, заповнювачі мовчання).

Для формування КА в СНЗ зазвичай використовують аудіотексти-**описи** й **фабульні** аудіотексти. В аудіотекстах-описах представлено сукупність ознак об'єкта і фактів, які об'єднані загальною темою. Логічні зв'язки між окремими фактами є нестійкими, уможливується їх перестановка, через що в аудіотексті-описі нелегко виділити головне й другорядне. Аудіотекст-опис складається переважно з простих речень, іноді з однорідними членами. Варіативність синтаксичних структур є обмеженою. Іноді зустрічаються складні речення для вираження відношень зв'язку чи протиставлення. В кожному реченні зазвичай описується один факт.

Визначальною ознакою фабульних аудіотекстів є динаміка подій, дій та вчинків персонажів. У фабульних аудіотекстах легко виділяється основне й другорядне. Між окремими фактами й епізодами існують логіко-смислові (часові, умовні, причинні) зв'язки. Фабульні аудіотексти відрізняються експліцитно вираженими смисловими зв'язками й відношеннями між окремими фактами. В них наявні складні синтаксичні конструкції, в яких виражається головна й детальна інформація.

Для формування КА в СНЗ використовуються **автентичні, напівавтентичні й укладені (навчальні)** аудіотексти. Перевагою автентичних аудіотекстів є те, що вони є зразками реальної комунікації з усіма властивими їй характеристиками: перебивання, повтори, виправлення, недомовка, надмірна емоційність, образність, менш чітка організація синтаксису тощо, що ускладнює розуміння. Легшими для навчання є напівавтентичні аудіотексти, автентичні за своєю природою, але скорочені й модифіковані. Найлегшими є навчальні аудіотексти, укладені авторами НМК чи вчителем, оскільки в них враховується мовленнєвий досвід конкретного вікового контингенту учнів, а також навчальні функції опору та орієнтирів.

Формування КА здійснюється поетапно.

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ

Формування КА передбачає набуття учнями знань, формування аудитивних навичок та розвиток аудитивних умінь, а також удосконалення психофізіологічних механізмів аудіювання.

Набуття учнями знань передбачає розширення їхнього лінгвістичного кругозору (оволодіння мовними знаннями) та формування соціокультурною компетентності (оволодіння країнознавчими й лінгвокраїнознавчими знаннями). Формування аудитивних навичок (фонетичних, лексичних, граматичних) сприяє формуванню автоматизованих складників аудіювання, що скорочує впізнавання й ідентифікацію мовленнєвих сигналів до рівня одномоментного симульованого впізнавання. Розвиток аудитивних умінь уможливило розвиток здатності учня проникати до смислу аудіотексту з різними рівнями його розуміння. Вдосконалення психофізіологічних механізмів аудіювання має на меті розвиток конкретних характеристик мовленнєвого слуху, ймовірного прогнозування, розширення обсягу аудитивної пам'яті, зменшення часу внутрішнього промовляння тощо.

Навчальним матеріалом для формування КА в СНЗ слугують мовленнєві одиниці різних рівнів: словоформи, вільного словосполучення, фрази; понадфразової єдності; тексту. В методичному плані формування КА є спеціально організованою програмою дій з аудіотекстом, яких необхідно поступово навчати. Ці дії є об'єктами цілеспрямованого навчання та розглядаються як проміжні цілі формування КА. Досягнення цих цілей здійснюється поетапно: на кожному етапі опрацьовуються мовленнєві одиниці різних рівнів.

Етап формування КА на рівні **фрази** передбачає навчальні дії, спрямовані на: розуміння аудіоповідомлень, побудованих на знайомому матеріалі; розуміння аудіоповідомлення з незнайомим мовним матеріалом; розпізнавання початку аудіоповідомлення та його завершення.

Етап формування КА на рівні **понадфразової єдності** передбачає навчальні дії, націлені на розуміння монологічного аудіоповідомлення, побудованого на знайомому матеріалі; мінідіалогів з визначенням характеру взаємодії співрозмовників шляхом віднесення сприйнятого діалогу до одного з відомих учням функціональних типів.

Етап формування КА на рівні **тексту** передбачає навчальні дії, які мають на меті розуміння:

- монологу, побудованого на знайомому матеріалі, шляхом поділу тексту на смислові частини або виділення інформаційних віх;
- діалогу, побудованого на знайомому матеріалі, із завданням визначити кількість учасників бесіди та їхні характеристики;
- зв'язного тексту, побудованого на знайомому матеріалі, з передбаченням його змісту за заголовком,

придумування іншого заголовку чи вибір із запропонованих заголовків найбільш прийняттого, вибір із запропонованих речень, які (не)відповідають змісту тексту, тощо;

- зв'язного тексту, який містить незнайомі лексичні одиниці, про значення яких можна здогадатися за співзвучністю з рідною мовою (опора на здогадку, мовленнєвий досвід); за контекстом, в опорі на смислові зв'язки;
- зв'язного тексту, побудованого переважно на незнайомому матеріалі, але з виділенням спеціальних перешкод для аудіювання з метою їх подолання шляхом перепитувань, прохання уточнити сказане тощо.

Формування складників КА та вдосконалення його психофізіологічних механізмів здійснюється в цілісній системі вправ.

СИСТЕМА ВПРАВ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ

Систему вправ для формування КА складають **дві підсистеми**: I) вправи для формування мовленнєвих навичок аудіювання і II) вправи для розвитку мовленнєвих умінь аудіювання. Кожна з підсистем містить по дві групи вправ. До **I підсистеми** входять вправи, спрямовані на: 1) формування мовленнєвих *навичок* аудіювання: фонетичних, лексичних, граматичних та 2) розвиток мовленнєвих *механізмів* аудіювання: мовленнєвого слуху, ймовірного прогнозування, пам'яті. До **II підсистеми** входять вправи, націлені на розвиток мовленнєвих умінь аудіювання: 1) вправи, які готують учнів до аудіювання текстів, та 2) вправи в аудіюванні текстів.

I підсистема вправ

Цілі вправ I підсистеми: 1) формувати в учнів фонетичні, лексичні й граматичні навички аудіювання та 2) розвивати мовленнєві механізми аудіювання. Вправи є рецептивними некомунікативними й умовно-комунікативними. Некомунікативні вправи включають такі види вправ: вправи на сприймання, впізнавання чи розрізнення звука, інтонаційної моделі, лексичної одиниці, граматичної структури; умовно-комунікативні – вправи в аудіюванні повідомлень, запитань, розпоряджень тощо на рівні фрази.

1. Вправи на формування фонетичних, лексичних і граматичних навичок аудіювання

1. **Вправи на диференціацію звукової форми слова та його розуміння.** Такі вправи формують в учнів точність слухового сприймання, що полегшує розуміння слів у мовленнєвому потоці й навчає диференціації подібних слів. Для вправ добираються пари слів, що відрізняються лише одним звуком. Учні показують за допомогою сигнальних карток (або іншим способом), чи приголосний звук у наведених словах є глухим/дзвінким, голосний – відкритим/закритим, знаходиться під наголосом перший/другий склад.

Англ.	code – coat, wrote – road.
Нім.	baten-baden, reden-roten.
Франц.	pas-bas, bon-pont.
Ісп.	casa-caza.

2. Вправи на семантизацію похідних і складних слів.

Такі вправи навчають учнів семантизації незнайомих складних і похідних слів за словотворчими елементами. Учні семантизують слова в парах чи у фразі.

Англ.	load – unload, regard – disregard, (to) train – trainer – training.
Нім.	nehmen-entnehmen, laden-entladen, Haustür-Hausboden-Hausdach.
Франц.	voir-prévoir, charger-décharger, construction-déstruction, machine à écrire.
Ісп.	conocido – desconocido, trabajar – trabajador.

3. **Вправи на семантизацію елементів у синтагмі.** Синтагматичний зв'язок між семантично і граматично сумісними одиницями визначається переважно дієсловом. Значення ж самого дієслова виводиться із семантичних сполучень на основі синтагматичного передбачення.

Англ.	to... a play (perform); to ... the arms race (halt).
Нім.	an der Konferenz ... (teilnehmen); gern Fußball... (spielen).
Франц.	à Sahel il... d'eau (manque) pour... du bétail (élever).
Ісп.	... té o café (tomar); ... razón (tener); ... la guitarra (tocar).

4. **Вправи на розуміння фраз з незнайомими лексичними одиницями і багатофункціональними граматичними структурами.** Такі вправи навчають учнів розуміти актуальне значення лексичної одиниці й значення окремих граматичних функцій мовного явища в контексті.

Англ.	The brakes of the car are very good. The driver brakes very often.
Нім.	Das Leben ist schön. Sie wissen, daß sie noch lange zu leben haben.
Франц.	Parler plus fort. Commence à parler en public. Il a parlé. Les parlors normands.
Ісп.	Hemos conocido muchas cosas nuevas. Vi a un chico conocido. ¿Es él un conocido tuyo?

5. **Вправи на диференціацію значень паронімів.** Через свою подібність за формою їхні значення легко змішуються, особливо за умови однакових синтаксичних функцій паронімів, наприклад: coach – couch, people – pupil, no – now, his – he's.

2. Вправи на розвиток мовленнєвих механізмів аудіювання

1. Вправи на розвиток фонематичного й інтонаційного слуху

- Послухайте пари слів і повторіть їх у паузі.
- Послухайте пари слів і визначте, які з них римуються (поставте знак «+»), а які – ні (поставте знак «-»).
- Послухайте пари речень і визначте, які з них однаково інтонуються (поставте знак «+»), а які – ні (поставте знак «-»).

2. Вправи на розвиток імовірного прогнозування

- Послухайте першу фразу і в опорі на її зміст завершіть другу.
- Послухайте загадку і відгадайте її.
- Послухайте коротку характеристику людини і згадайтесь про її професію.
- Послухайте заголовки і скажіть, про що йтиметься в аудіотекстах.
- Послухайте початок розповіді і визначіть, про що вона.
- Послухайте вирази та фрази і скажіть (рідною чи ІМ), в яких ситуаціях вони можуть уживатися.

3. Вправи на розвиток аудитивної пам'яті

- Послухайте слово, словосполучення, фразу і повторіть їх.
- Послухайте дві фрази, логічно пов'язані між собою, і повторіть їх.
- Послухайте частини фрази, з'єднайте їх в одну фразу і відтворіть її.
- Послухайте дві фрази і визначіть, що пропущено в другій.
- Послухайте оголошення і заповніть пропуски в його графічному варіанті.
- Послухайте слова і назвіть ті, що відносяться до даної теми.
- Послухайте і повторіть за диктором фрази.

II підсистема вправ

Мета вправ II підсистеми – розвивати в учнів уміння аудіювання. Вправи цієї підсистеми є рецептивними умовно-комунікативними та комунікативними. Умовно-комунікативні вправи включають вправи в аудіюванні повідомлень, запитань, розпоряджень на понадфразовому рівні; комунікативні – вправи в аудіюванні текстів з метою одержання інформації. По суті комунікативні вправи є керованою мовленнєвою діяльністю, оскільки забезпечують практику в аудіюванні на основі комплексного подолання аудитивних труднощів.

1. Вправи на передбачення змісту тексту

- Послухайте початок жарту і запропонуйте свій варіант його завершення.
- Послухайте початок розповіді і згадайтесь, що відбулося далі.
- Подивіться на малюнок, послухайте його опис і запропонуйте свій варіант розвитку подій.

2. Вправи на визначення логічної послідовності подій

- Послухайте текст і опишіть у логічній послідовності дії головного персонажа.
- Послухайте розповідь і передайте її зміст 4-5-ма реченнями (рідною мовою).
- Послухайте розповідь і розмістіть малюнки відповідно до подій у розповіді.

3. Вправи на розуміння тексту без домислювань

- Послухайте розповідь і передайте її основний зміст.
- Послухайте дві розповіді і скажіть, чим вони відрізняються.

- няються (наприклад, лише заключним реченням).
- Подивіться на малюнок і послухайте розповідь. Які невідповідності ви помітили?
  - Послухайте розповідь, потім прочитайте близький до неї за змістом текст і підкресліть речення, яких не було в розповіді.

4. Вправи на розуміння основної думки / точного розуміння тексту

- Послухайте текст і виберіть із малюнків той, який відповідає змісту тексту.
- Послухайте текст і намалюйте місце (зобразіть схематично), в якому відбувається дія, та персонаж.
- Визначіть, яка із двох почутих розповідей відповідає змісту малюнка.
- Послухайте розповідь і виберіть/придумайте до неї заголовок. Поясніть, чому саме так ви назвали розповідь.

Водночас при виконанні вправ II підсистеми учні набувають країнознавчих і лінгвокраїнознавчих, зокрема фонових, **знань** за умови аудіювання текстів відповідного змісту.

Оскільки окрім навичок і вмінь КА складають і різні види процедурних і декларативних знань, зокрема мовні, тому виконанню вправ I та II підсистем передують виконання завдань, цільовим призначенням яких є набуття учнями мовних знань, як необхідної передумови успішності перебігу іншомовного аудіювання.

Завдання в розпізнаванні на слух реалій та аббревіатур

- прослухайте фрази, які містять реалії; перекладіть (запишіть) їх;
- прослухайте текст, який містить реалії; згрупуйте зрозумілі вам реалії (власні імена, географічні назви, назви установ тощо). Перевірте себе за графічним ключем;
- прослухайте фрази, які містять географічні назви, схожі за звучанням (Brazil – Brasilia, die Schweiz – Schweden). Поясніть різницю (іноземною чи рідною мовою).

Вправи для формування КА передбачають три **фази**: 1) надання настанови, 2) презентація аудіоматеріалу, 3) контроль розуміння прослуханого. Важливу роль відіграє настанова, яка містить конкретне завдання для орієнтування учнів на цілеспрямоване й свідоме розуміння аудіоінформації. Таке завдання організує увагу й мислення учня, стимулює запам'ятовування. Психологи свідчать, що правильна й точна настанова підвищує ефективність сприймання на 25%. Після прослуховування учнями повідомлення вчитель обов'язково перевіряє його розуміння. Контроль розуміння аудіоповідомлення може здійснюватись різними способами.

Під час виконання аудитивних вправ одночасно розвиваються комунікативні здібності учнів. Крім того важливе значення для формування КА має володіння учнем навчальними й комунікативними стратегіями.

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ

Засобами формування КА є **аудіопосібники** (фонограма) та **відеопосібники** (відеофонограма), які, нагадаємо, належать до технічних засобів навчання. При використанні фонограми навчальна інформація спрямовується аудитивним каналом, при використанні відеофонограми – зоровим і слуховим каналами.

Загальновідомими є ті плюси, які дає використання аудіо- та відеоматеріалів, особливо автентичних, при формуванні КА. Передусім уможливується багаторазове відтворення аудіозапису без зміни якості звучання. Однак фонограма є сенсорно обмеженою, оскільки діапазон надходження інформації обмежується лише звуковим каналом. Це неадекватно відображає характер реального мовленнєвого спілкування, де слухач має зорову опору на видимого співрозмовника, що значно полегшує процес аудіювання.

Крім одночасного надходження інформації двома каналами відеофонограма уможливує одночасне подання мовної та позамовної інформації, а також її високу емоційну забарвленість. У процесі перегляду відеофрагменту учень чує іншомовне мовлення й водночас бачить міміку, жести тощо мовця, а також обставини, за яких здійснюється спілкування. В декодуванні інформації беруть участь зоровий, слуховий, а також мовленнєво-моторний аналізатори. Вираз обличчя персонажу є своєрідною зоровою опорою, яка певною мірою сприяє тому, що учень відтворює у внутрішньому мовленні почуте у відеофрагменті. Це створює умови для декодування і навіть прогнозування інформації.

Засобом формування КА слугує також **аудіокнига**. Аудіокнига – це текстовий матеріал художнього (чи нехудожнього) твору, представлений у друкованому вигляді (книжці) з ідентичним фонозаписом текстового матеріалу. Аудіокнига уможливує комбіноване звуко-зорове пред'явлення мовленнєвого повідомлення. В друкованому тексті можливе використання підкреслювань, особливого шрифту, кольору, схем, малюнків, заголовків тощо. При використанні аудіокниги читання й аудіювання функціонують одночасно. Оскільки смислове сприймання тексту супроводжується інтенсивним внутрішнім приговорюванням, зростає роль слухового сприймання інформації. Роль звукового сприймання художнього тексту значно підвищується, якщо його озвучили майстри художнього слова.

Засобом формування КА на початковому ступені навчання ІМ слугують **малюнки** (чи **ілюстрації**) як орієнтири-підказки для подальшого відтворення змісту. Вони сприяють смисловій здогадці, пробуджують в учнів інтерес до змісту, допомагають утримувати в пам'яті послідовність викладених в аудіотексті фактів, покращують точність і повноту розуміння, сприяють сегментації мовленнєвого потоку, збільшують «пропускну здатність» слухового аналізатора за рахунок зорового.

Рівень сформованості КА визначається за допомогою різних видів контролю.

КОНТРОЛЬ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTI КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІОВАННІ

Способи контролю рівня сформованості КА поділяються на *невербальні* та *вербальні*. Невербальними способами є виконання дій, контроль з використанням цифр; контроль за допомогою сигнальних та облікових карток; виготовлення схем, креслень; підбір малюнків.

Вербальні способи контролю можуть бути *рецептивними* (або рецептивно-репродуктивними) та *репродуктивними*. Рецептивними (або рецептивно-репродуктивними) способами є підтвердження або спростування учнями тверджень; вибір пунктів плану аудіотексту; виконання тестів. До репродуктивних способів належать відповіді на запитання; переказ змісту іноземною чи рідною мовою; переклад окремих слів, словосполучень, речень; укладання плану; укладання запитань до аудіотексту; бесіда в опорі на його зміст.

Вибір способу контролю залежить від низки факторів, передусім ступеня навчання ІМ, а також виду аудіювання.

Приклади способів контролю рівня сформованості КА (за винятком репродуктивних).

Виконання дій

Listen to the teacher's requests and do them.

Please stand up. Please walk to the blackboard. Please write your name. Please erase your name. Please walk to your chair. Please sit down.

Контроль за допомогою цифр

After listening to each sentence put its numbers near the days' name.

Jane's Week

1. Jane started school on Monday. 2. On Tuesday she visited her Grandmother. 3. The girl played with her brother on Wednesday. 4. Jane rode on a bus on Thursday.

Tuesday ___   Wednesday ___
Thursday ___   Monday ___

Контроль за допомогою сигнальних карток

Listen to the statements. Raise the green card if the statement is right. Raise the red card if the statement is wrong.

A zebra is striped. A polar bear is white. A mouse is green. A fox is red. A crocodile is yellow. A hare is checked. A giraffe is spotted. A parrot is multi-colored. Etc.

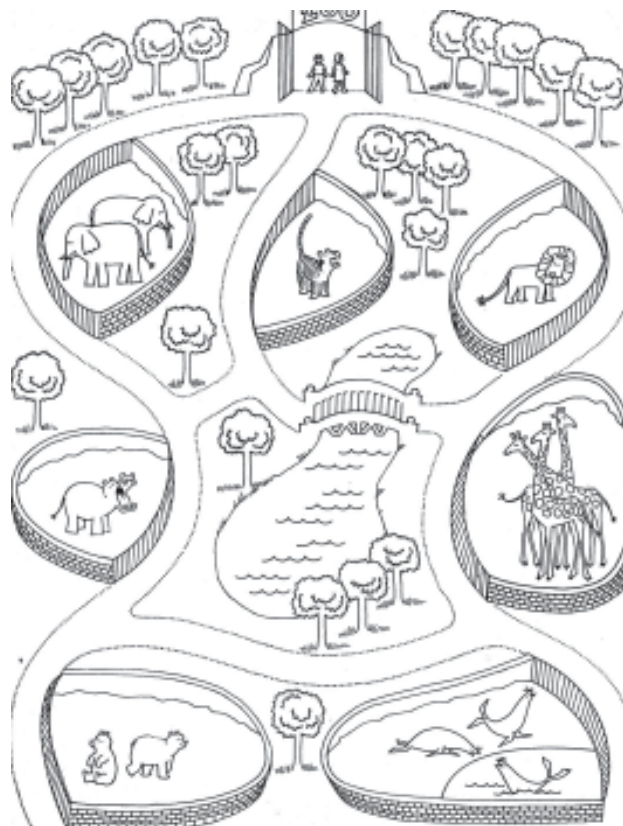
Контроль за допомогою облікових карток

Listen to the story «Penguins». After listening fill in the chart to compare a robin and a penguin.

	Robin	Penguin
Can fly		
Cannot fly		
Swims		
Has feathers		
Lays eggs		
Has webbed feet		
Has a beak		
Eats worms		
Eats krill		
Has wings		
Chirps a song		

Виконання малюнків, схем, креслень

1. *Last week-end Mary and Nick visited the Zoo. Listen to the story and draw children's way.*

Fist, we went to see the elephants (tiger, lion). Next, we saw the hippopotamus (giraffes). Last, we walked in front of the bears (seals).

2. *Listen to the frogs' description and color them.*

This little frog is red with black spots.

This tree frog has a green body. It has red eyes. Its sticky feet are orange.

Підбір малюнків

Listen to the sentences. Put the corresponding pictures in the «windows».

1. It's sunny. The boy likes a sunny day.
2. It's rainy. The boy doesn't like a rainy day.
3. It's cloudy. The boy likes a cloudy day.
4. It's windy. The boy doesn't like a windy day.
5. It's snowy. The boy likes a snowy day.

Вибір заголовка/пунктів плану

Listen to the story. After listening choose the correct variant of the plan and circle it.

A	B
Sam lost his hat.	Sam lost his hat.
A mouse saw the blue hat.	A mouse saw the blue hat.
A bunny saw the blue hat.	A bunny saw the blue hat.
A fox saw the blue hat.	A goat saw the blue hat.
A goat saw the blue hat.	A fox saw the blue hat.
A ladybug saw the blue hat.	A ladybug saw the blue hat.
The blue hat ripped.	The blue hat ripped.

Choose the correct title of the story and circle it.

- A Sam's blue hat.
 B Sam's little bell.
 C Sam's warm and soft hat.

Правильні / неправильні твердження

Listen to the statements. Put the letter T if a real goat can do it. Put the letter F if a real goat cannot do it.

A goat can talk. A goat can eat green grass. A goat can walk across a bridge. A goat can drink water. A goat can sleep. Etc.

Тести з вибором відповіді:**Тест альтернативного вибору**

Listen to the story. After listening circle the correct answer to each question.

1. Why did Mother ask Nicky to be quiet?
 A She liked quiet.

- B She had to work.
 2. Why did Nicky read a book?
 A His mother wanted him to be quiet.
 B He had to work.
 3. Why did Nicky read a book about dogs?
 A He liked dogs.
 B He liked books.
 4. Why did Nicky laugh?
 A Nicky liked to read.
 B The book was funny.
 5. Why did Nicky laugh to himself?
 A He wanted to be quiet.
 B He liked to laugh.
 6. Why did Nicky make a picture?
 A The book had pictures.
 B He made it for Mother.

Тест одноелементного вибору

Listen to what Bonnie is saying. Circle the correct answer to the question.

Bonnie's Birthday

1. Now I can throw away my old shoes. What is in the box?
 A socks
 B new shoes
 C mittens
 2. I will paint a rainbow. What is in the box?
 A pens
 B a brush and paints
 C multicolored paper
 3. I will play ball in the park after dinner. What is in the box?
 A a baseball mitten
 B a wagon
 C jacks and ball
 4. Why is this box wiggling? What is in the box?
 A a robot
 B a pet puppy
 C a toy pony

Тест множинного вибору

Listen to the story "Frogs". After listening circle the correct answers to each question.

1. Where do frogs live? A in water B in trees C in sand D in wet places E in shells	2. What parts of body has a frog? A smooth, moist skin B a big head C big eyes D a neck E four legs
3. Which are its back legs? A big B strong C short D long E sticky	4. What do frogs eat? A insects B snails C worms D small animals E birds
5. What parts of body has a tadpole? A a neck B a big head C gills D a long tail E legs	

Ланцюговий тест*Listen to the story.*

Ben was late for the baseball game. As he ran, he saw the old woman who lived next door. Ben didn't want to stop, so he looked the other way. But then he went back and helped the woman to her home. "You were good to help me", she said.

Circle the correct answer to each question.

- Did Ben want to stop?
A Yes
B No
How do you know?
A He looked the other way.
B He asked the woman if she wanted help.
- Was Ben sorry that he had looked away?
A Yes
B No
How do you know?
A He went to his home.
B He went back.
- Was Ben happy that he helped the old woman?
A Yes
B No
How do you know?
A The woman said he was good to help her.
B The woman cried.

Тест систематизації (класифікації)

This story is mixed up. Put the sentences in the proper order. Write 1 to tell what comes first. Then write 2 to tell what comes next. And so on.

- _____ He barks at the cat.
 _____ The milk spills.
 _____ "Bad dog", Annie says.
 _____ Ruff sees a cat.
 _____ The cat jumps onto the table.
 _____ He runs after the cat.

Тест перехресного вибору

Listen to the story "Animal Hide-and-Seek". After listening draw a line to match where each animal hides.

The mountain lion	looks	like a stick
The chipmunk	swims	in a hard shell
The beaver	ducks	on the green leaf
The ray	hides	behind a log
The turtle		into a home
The green frog		in sand at the bottom of the ocean
The insect		into a hole

Клоуз-тест

Listen to the story about the dog which name was Wig Wags. After listening complete the missing words in the story.

- The men worked on the _____.
- The big _____ helped them.
- Wig Wags ran out to _____ the men.
- The men put _____ stuff on the street.
- Wig Wags put his _____ in it.
- He could not get _____.
- At last Pal _____.
- Pal ran to help _____.

Загалом рівень розвитку здібностей до аудіювання перевіряється опосередковано через особливості іншомовного спілкування, чи безпосередньо шляхом опитування, анкетування, тестування тощо.

Вагомість аудіювання як виду іншомовної мовленнєвої діяльності підкреслює те, що рівень сформованості КА зумовлює ефективність формування компетентності у говорінні.

Перспективами подальших наукових розвідок є дослідження теоретичного підґрунтя методики формування іншомовної КА у різних типах ВНЗ у студентів мовних і немовних спеціальностей.

ЛІТЕРАТУРА

- Бігич О. Б. Методика формування іншомовної компетенції в аудіюванні у студентів мовних спеціальностей // Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції : курс лекцій : [навч.-метод. посібник] / [Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Гапонова С. В. та ін.]. – К. : Ленвіт, 2011. – С. 175-187.
- Бігич О. Б. Навчання аудіювання / О. Б. Бігич // Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах у структурно-логічних схемах і таблицях : [навч. посібник] / [С. Ю. Ніколаєва, С. В. Гапонова, Е. Г. Арванітопуло та ін.]. – К. : Ленвіт, 2004. – С. 76-84.
- Бігич О. Б. Способи контролю розуміння почутого/ прочитаного англomовного повідомлення молодшими школярами / О. Б. Бігич // Іноземні мови. – 2001. – № 2. – С. 42-44.
- Бігич О. Б. Як зрозуміти співрозмовника? / О. Б. Бігич, Г. Е. Борецька, С. Ю. Ніколаєва та ін. // Готуймося до Євро – 2012 : Спілкуймося англійською ! : [навч. посібник]. – К. : Ленвіт, 2012. – С. 38-46.
- Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : [підручник] / [С. Ю. Ніколаєва, О. Б. Бігич, Н. О. Бражник та ін.]. – [вид. 2-е, випр. і переробл.]. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
- Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : [підручник] / [Л. С. Панова, І. Б. Андрійко, С. В. Тезікова та ін.]. – К. : ВЦ "Академія", 2010. – 328 с.
- Методика преподавания иностранных языков : общий курс : [уч. пособие] / отв.ред. А. М. Шапов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : АСТ : АСТ МОСКВА : Восток – Запад, 2008. – 253 с.
- Черниш В. В. Навчання англomовного читання та аудіювання із застосуванням аудіокнижок художніх творів (середня загальноосвітня школа з поглибленим вивченням іноземної мови) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання : германські мови» / В. В. Черниш. – К., 2001. – 21 с.

Отримано 29.03.12